

Fotografujeme **hokej**

Hokej, Nagano, mistrovství světa – to jsou pro některé z nás magická slova. Olympiáda se znovu blíží, úspěch v Naganu má své kulaté „tuctové“ výročí, a proto budeme věnovat naše Jak na to fotografování hokeje. Průvodcem nám bude fotograf, který v tomto oboru patří již k legendám.

NAŠÍM PRŮVODCEM JE JIŘÍ KOLIŠ (*1953), který patří k našim nejznámějším fotografům sportu. V letech 1977–1992 pracoval jako fotograf v časopise Stadion. V roce 1986 vystudoval na katedře fotografie FAMU. Od roku 1993 je fotografem na volné noze se zaměřením na užitou sportovní fotografii. V posledních 20 letech fotografoval na všech olympijských hrách (s výjimkou Athén a Turína). Podílel se na desítkách knih.

Co vzkázat zájemcům o fotografování hokeje?

Aby se nesnažili začínat s fotografováním velkých akcí, ale aby začínali u méně důležitých zápasů, kde se mohou lépe soustředit jak na technické zvládnutí samotného fotografování, tak na kompozici a kvalitu. Tím se budou zlepšovat. Čím bývá utkání méně důležité, tím větší tam mívá fotograf možnost pohybu a tím víc si své fotografování hokeje i vychutná. Fotografie na protější straně nepotřebuje komentář o místu a času děje... V Naganu

Jiří Koliš fotografoval jako již tehdy jediný z českých fotografů na diapozitivy, protože se mu zdálo, že digitál tehdy ještě plně nezvládá jeho požadavky na kvalitu obrazu. Především mu vadilo, že při vysokých citlivostech má digitál problémy se šumem a že neobsahuje při tehdejších rozlišeních tolik informací jako klasický film. V současnosti už jsou tyto problémy spolehlivě zažehnány. Nicméně platí, že při hokeji musí fotograf exponovat alespoň na 1/250 sekundy, což při osvětlení stadionů znamená nastavit vždy vysokou citlivost.

PTÁME SE JIŘÍHO KOLIŠE

Jaké používáte pro fotografování hokeje přístroje?

Převážně fotografuji s digitálním Nikonem D3 a D3x (FX formát). Používám prakticky pouze nejvyšší rozlišení, ale jen zřídka i formát RAW. Jejich vyrovnávací paměť (až 130 snímků) a rychlost snímání (až 9 obr./s, resp. 5 obr./s) je pro mé účely zcela dostatečná. Do branky používám občas i Nikon D300 s čipem formátu DX.

Jaké používáte objektivy?

Dobrý výběr objektivů nejrůznějších ohniskových délek je pro sportovního fotografa

nezbytností. Zásadně používám pouze originální objektivy Nikkor. Mám všechny ohniskové délky od rybiho oka po teleobjektiv 4/500 mm. Používám také telekonvertory, většinou ale jen ten nejostřejší – tedy pouze 1,4×.

Jaké další příslušenství?

Ve fotografickém batohu mám vždy připravený i menší blesk Nikon SB800, prakticky nefotografuji s objektivy nad 300 mm bez dobrého monopodu. Občas používám i speciální sestavy Manfrotto pro umístění dálkově ovládaného fotoaparátu, např. vysoko nad ledem.

Foto: Jiří Koliš

Hokej sadou blesků

Studiové blesky se nepoužívají jen ve studiích, ale své použití naleznou také na stadionech při hokejových utkáních. V zámoří se s nimi fotografují i některé další sporty. Jak, proč a kde se s nimi setkáte, zasvěceně prozradí Jiří Koliš, který je již léta při hokeji využívá.

1. BLESKY ROZMÍSTĚNÉ PO STADIONU zaručí vysokou technickou kvalitu záběru, a přitom jejich užití není ze snímků při správném postavení prakticky vůbec patrné.

Jistě je lepší, když má fotograf k hokeji nějaký vztah, a je určitě dobré, když mu alespoň trochu rozumí. Sám Jiří Koliš hokej desítky let hrál. Fotografování hokeje se vyvíjelo stejně jako samotná hra. V současnosti se hokej kvůli ochranným plexisklům kolem hrací plochy fotografuje většinou z nadhledu. V zámoří bývají v plexiskle vyříznuty na bočních stranách hřiště těsně nad mantinelem obvykle čtyři až šest menších kulatých otvorů, kam se vejde objektiv. Fotografování přes plexisklo jde také, ale kvalita snímku se tím zhorší.

Světlo

Pro optimální výsledek fotograf při hokeji využívá sady blesků umístěných pod střechou stadionu. V zámoří bývají umístěny trvale po celou sezonu, u nás si je fotograf instaluje většinou až před zápasem. V Evropě se používají kompaktní blesky zapojené v sérii a dálkově ovládané. Takový blesk zachytí rychlý pohyb a záběr je z hlediska osvětlení technicky perfektní. Jiří Koliš využívá sady až deseti blesků.

Design blesků Elinchrom se vždy pojil s funkčností a odolností.

2. BĚŽNÉ HORNÍ NASVĚTLENÍ HRACÍ PLOCHY neumožňuje, aby si fotograf pohrával se stíny. Využití soustavy vlastních blesků má i tu výhodu, že si fotograf může vytvořit boční osvětlení, a tak využít emocionálního působení stínů.

3. ZKUSTE HÁDAT: byla tato technicky perfektní fotka vyfocena bleskem? Nikoli! Fotograf využil stávajícího osvětlení, a přitom byl expoziční čas 1/1000 sekundy! Vysoká kvalita Nikonu D3x umožňuje nastavit vysokou citlivost při minimálním šumu, což znamená, že se lze bez instalace blesků v halách s dobrým nasvětlením obejít. Snímek z roku 2009 je z O2 arény. Zachycuje brankářův nepovedený zákrok...

Při práci s nimi si může fotograf vytvořit například i boční osvětlení se stíny, které běžně na stadionu nejsou (viz foto 2).

Úskalí

Při fotografování hokeje s blesky rozmístěnými na stadionu nelze fotografovat sériově. Na největších akcích, jako jsou olympiády, se blesky nepoužívaly, dnes je má nainstalované jen ta největší agentura. Nesmějí se bez speciálního

povolení používat ale ani kamery s dálkovým ovládním. A všechna nejlepší místa jsou vyhrazena televizním kamerám a největším fotoagenturám. Jistým úskalím fotografování s blesky je také fakt, že tento způsob je dražší, což souvisí nejen s údržbou blesků,

ale také s tím, že k jejich instalaci je obvykle nutný asistent a ten se musí zaplatit.

Technika

Protože se obvykle fotografuje z hlediště, je k fotografování hokeje nutný kvalitní teleobjektiv.

„Základní ohnisko“ pro hokej je alespoň 300 mm a světelnost 1:2,8. Pokud jde o sadu blesků, musí jít o blesky s krátkou dobou záblesku a takové, které mají co nejrychlejší dobíjení, v praxi necelou sekundu, a dobu hoření 1/1750 sekundy.

Hokej rybím okem z branky

Fotografování přímo z branky je skvělou možností, jak získat neobvyklé záběry. Má to ovšem nejen své kouzlo, ale i rizika – jako skoro všechno...

Kromě běžných úhlů záběru a běžných objektivů lze při fotografování hokeje využít objektivů se širokým úhlem záběru. Takový objektiv se umísťuje (se svolením organizátorů a rozhodčích, případně i po dohodě s pracovníky zajišťujícími

televizní přenos) přímo do branky. V ochranné skřínce je umístěná dálkově ovládaná kamera. Fotograf fotí v takovém případě sice naslepo, nicméně zkušenost mu dovoluje situace předvídat. Svou roli tu hraje všemocná náhoda,

kteřá ale – jak známo – pomáhá připraveným. Předvídavost sycená předchozí zkušeností tu je důležitá.

Světlo

Dálkově ovládaná kamera v brance využívá obvykle rovněž sadu blesků, umístěných nad hrací plochou. Kvůli sérii záběrů se ale občas fotí bez blesků na vyšší citlivost.

Úskalí

Když se bedýnka s přístrojem při hře zašpiní, znamená to obvykle pro fotografa konec focení až do konce třetiny (foto 5). O přestávce

4. NA SNÍMKU POŘÍZENÉM RYBÍM OKEM

jsou po stranách dobře vidět blesky, kterých celkem bylo pod střešou osm. Na někdejším zimáku Slavie by při tamním osvětlení byl problém fotit bez blesků.

se vše musí pečlivě očistit a vysušit. A když bedýnku trefí puk, ochranné speciální plexisklo by to mělo vydržet...

Technika

Technickým základem je ochranná skříňka pro fotoaparát, kterou si Jiří Koliš nechal na zakázku podle vlastního nákresu udělat. Ve skřínce bývá na zrcadlovce obvykle široký úhel záběru a velkou hloubku ostrosti. Použit lze samozřejmě i jiné širokoúhlé objektivy. Fotoaparáty musí mít vyřešenou funkci dálkového odpalování.

5. AKCE, při které dojde k zašpinění bedýnky s fotorámcem, je z fotografického hlediska velmi vděčná... Snímek z loňské hokejové sezony byl pořízen bez blesků v O2 aréně, kde se dá bez zábleskového zařízení celkem dobře fotit.

6. „JEŠTĚ SE MI NESTALO, že by puk trefil přímo bedýnku s foťákem,“ říká Jirka Koliš. Záběr ze Světového poháru v O2 aréně je pořízen s objektivem 24 mm Nikonem D2H bez použití blesků. Krátký čas expozice umožnila rozsvícená plná světla této haly.

Jiří Koliš používá blesky Elinchrom s manuálním ovládáním. V zámoří se používají většinou blesky značky Speedotrone i s generátory. Příklad kontrolního panelu elektronických blesků Elinchrom.

Hokej při stávající hladině osvětlení

Současná kvalita digitálů umožňuje fotografovat hokej při běžném osvětlení haly, tudíž není vždy nutné instalovat sady blesků. S lepším digitálem a kvalitním objektivem tak může zkusit fotit hokej každý, nutná je ale pro takové fotografování speciální akreditace. Využití stávajícího osvětlení haly má však také svá specifika...

Kvůli zachycení pohybu musí fotograf používat krátké časy expozice (nejméně 1/250 s), tudíž musí nastavit vysokou citlivost a neclonit na velké clonové číslo. Kvalitní výsledek předpokládá zároveň minimální hladinu šumu při vysokých hodnotách citlivosti. I když vlastní blesky znamenají technicky lepší výsledek, pro zachycení atmosféry je mnohdy lepší využít stávajícího osvětlení (fota 8 a 9). Bez blesků také fotograf pracuje na velkých hokejových akcích (foto 11).

7. BRANKÁŘ LAŠÁK po vstřelení gólu v O2 aréně v sezoně 2006/07. Foceno objektivem 20 mm z branky v okamžiku, kdy v hale po gólu zhaslo světlo a zůstala svítit jen dramatická červená.

8. NA FINÁLE STANLEY CUPU se dostane málokterý fotograf z Evropy. Jirkovi Kolišovi se to podařilo jen díky příteli Dominiku Haškovi. Snímek se zatemněnou halou a plameny dobře ilustruje vypjatou atmosféru. Tento vzácněji uplatňovaný typ snímku z hokeje můžeme označit jako „divadelní“.

Světlo

Haly nemívají vždy nejkvalitnější osvětlení, protože světla nebývají rozložena rovnoměrně nad ledovou plochou a mohou mít různé barevné teploty. Při nízké hladině osvětlení v halách je mezní nastavení pro nejlepší možnou obrazovou kvalitu podle druhu používaného fotopřístroje, což si každý musí otestovat sám. Úroveň šumu vždy záleží na typu digitálu a úrovni zpracování snímku. Současnou špičkou v citlivosti digitálů je Canon EOS-1D Mark IV s ISO 102 400. Jiří Koliš bez problémů se šumem využívá s Nikonem D3s hodnot ISO 6400. Používání formátu RAW je v tomto směru každopádně vhodnější.

Autorem všech snímků na dvoustraně je Jiří Koliš.

9. POŽADAVKY NA NÁROČNOST A ORIGINALITU SNÍMKŮ ZE SPORTU ROSTOU, přičemž technická kvalita v digitální éře je naprostou samozřejmostí. Větší šanci na publicitu má vždy ten, kdo nabídne nějaké nevšední obrazové řešení odlišné od ostatních. Tento snímek pořízený objektivem s ohniskem 300 mm byl exponován časem 1/20 s. Delší čas tedy evokuje dynamičnost hry a energii hokejistů.

10. NA VELKÝCH AKCÍCH, jako je třeba olympiáda, není možné fotografovat s instalovanými blesky, musí se tudíž využívat stávajícího osvětlení. Čas expozice – 1/250 sekundy, Nagano 1998...

Úskalí

Zní to možná jako banální rada, ale emoce při fotografování hokeje musí jít u fotografa stranou. A to i v nejvypjatějších okamžicích, jinak se nebude soustředit a udělá chybu. Při sériovém snímání se mnohdy projeví kmitání světla ve výbojkách osvětlujících halu, tudíž jednotlivé závěry mohou být jinak barevné. Poměrně častým problémem také může být nerovnoměrnost v osvětlení ledové plochy, když například z důvodů úspor nesvítí všechny lampy. To vše se musí vyladit ručně při načtení, nejlépe z formátu RAW.

Technika

Digitální zrcadlovka a superteleobjektivy s vysokou světelností logicky mají větší naději na kvalitnější fotky než kompak s mnohonásobným zoomem. A nezapomínejme na monopod, který je pro delší teleobjektivy prakticky nezbytný. Samozřejmostí je i sluneční slona, která pomůže odclonit parazitní boční a horní světlo od nějakého silného světelného zdroje.

Jakou fototechniku na hokej

O fotografování hokeje psal Jiří Koliš v nedávno vyšlé knize *Naučte se fotografovat sport kreativně* (ZonerPress 2009), již byl zároveň editorem. Jeho kapitola o hokeji se jmenuje *Hokej je můj život*. Pokračujeme v našich otázkách z úvodní strany a zajímá nás především technická stránka.

Jaký používáte program pro načtení a úpravu fotek?

Pracuji s programem Adobe Photoshop a se speciálním programem Nikon Capture.

Dlouho jste fotografoval na film. Čím digitalizujete své snímky na filmu?

Kinofilmy digitalizují skenerem

Nikon Super Coolscan 5000 ED, větší formáty pak na plochém skeneru Epson 4990 Photo.

Jak archivujete své snímky? Vyznáte se ve svém archivu, jak dlouho vám trvá vyhledání konkrétní fotky?

I když jsem si před časem koupil jeden archivační program, nepo-

užívám ho a ve svém archivu jsem schopný se orientovat jen já sám. Archiv diapositivů a negativů se už nerozrůstá, takže ten už příliš neřeším. Zdigitalizované záběry jsem dříve vypaloval na CD disky, dnes je ukládám na externí harddisk. Popisovat ale systém, jak soubory popisují a kam je ukládám, to bych snad

ani nedokázal. Ale opravdu zatím najdu vždy to, co hledám, velmi rychle. Zatím...

Jste znám svou skepsí k postavení profesionálních fotografů v současném zdigitalizovaném světě.

To není skepse, je to jen smutné konstatování skutečnosti. To, co

dělám, nepovažuji za umění, ale za řemeslo. A k poctivému řemeslu mám pořád ještě úctu. Ať je to práce truhláře, soustružníka či fotografa. Jenže právě řemeslo se ze současné užití fotografie vytrácí. Nemám rád, když je špatná technická kvalita vydávána za umělecký záměr. Dnes bohužel o fotografii často rozhodují lidé, kteří jí nerozumí, nerozeznají ani technickou kvalitu. Zajímá je jen cena. A ti „takyprofesionálové“ jsou ochotni prodávat své fotografie za naprosto směšné částky. Bohužel to je problém téměř celosvětový. Obávám se, že je neřešitelný. Ten dumping totiž odstartovaly ty největší a nejlepší fotoagentury.

Děkuji vám za rozhovor a přeji vám mnoho úspěchů a štěstí. □

Více o Jiřím Kolišovi na www.kolis.cz

Obal knihy *Naučte se fotografovat sport kreativně* (ZonerPress 2009).

Desatero

k fotografování zimních sportů

- 1 Fotografování zimních sportů není o náhodě, fotograf by měl základní orientaci ve sportu, který hodlá fotografovat. Je lepší začínat s fotografováním menších a méně důležitých akcí a postupně se vypracovávat.
- 2 Profesionální fotografování vyžaduje profesionální vybavení a k němu v této oblasti náleží především superteleobjektivy.
- 3 K fotografování zimních sportů je efektivnější používat digitály s kvalitní mírou šumu a samozřejmě s možností výměny objektivů.
- 4 Fotograf by neměl objektivy při akci rychle střídat. Pro kvalitní kresbu a možnost clonění na nízké clonové číslo je vhodnější používat pevné objektivy.
- 5 Fotograf zimních sportů v terénu by měl být vybaven monopodem.
- 6 Fotograf by se měl snažit nalézt takové staniště, z něhož by záběr nebyl znehodnocován pozorností rozptýlujícími skutečnostmi (diváci). Například při skocích na lyžích by mělo být v pozadí čisté nebe.
- 7 Na fotografování zimních sportů musí mít fotograf patřičné oblečení, například při fotografování sjezdového lyžování jsou nutné horolezecké mačky.
- 8 Fotograf sportovních aktivit obvykle necloní na vysoké clonové číslo.
- 9 Fotograf pro focení sportu v exteriéru by měl mít vyřešeno mikroklima pro přístroj a akumulátory, neměl by střídat teplé a chladné prostředí.
- 10 V náročné konkurenci nestačí správně technicky zachytit sportovní výkon, snímek musí mít ještě něco navíc, například zajímavé barevné řešení, zřejmou symboliku, vtip, napětí, tajemství...

Pavel Scheufler
www.scheufler.cz
Autorem fotografií je Jiří Koliš
www.kolis.cz

SOUTĚŽ

„Nejpovedenější snímky z ledního hokeje“

Počet snímků max. 4

Kvalita do 5MB/foto, formát JPG

Zasílejte na e-mail:

jaknato@atemi.cz

Název souboru musí obsahovat celé jméno autora. Do e-mailů uveďte téma soutěže a svoji přesnou poštovní adresu.

1. cena

Stativ Velbon Sherpa 750R

2. cena

Stativ Velbon DF-60

3. cena

Monopod Velbon s kulovou hlavou RUP-L43

Peny do soutěže věnovala společnost Velbon.

Uzávěrka soutěže: 5. 2. 2010

Vyhlášení výsledků: FV 3/2010

Výsledky minulé soutěže na str. 107

Přesná pravidla soutěží najdete na www.ifotovideo.cz

11. NĚKTERÉ ZÁBĚRY pořízené rybím okem z branky zlepšil výřez. Výřez stále zůstává nezbytným nástrojem fotografa i v digitální éře.